

Úřad pro ochranu osobních údajů

Pplk. Sochora 27, 170 00 Praha 7, Tel.: 234 665 111, Fax: 234 665 444; e-mail: posta@uouu.cz

STANOVISKO č. 2/2010

listopad 2010

Předání osobních údajů do jiných států

Úvod

Standardizaci podmínek pro zpracování osobních údajů a jejich předání předpokládalo již vytvoření a fungování společného evropského trhu. Za vhodnou platformu pro vytvoření jednotné úrovně ochrany dat na evropské úrovni byla považována Úmluva Rady Evropy č. 108, o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů z roku 1981 (dále jen „Úmluva 108“). Skutečný mezník v harmonizaci rozdílné právní úpravy v jednotlivých členských státech EU však znamenala až směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995, o ochraně jednotlivců v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále jen „směrnice“). Směrnice stanoví v čl. 25 a 26 určitá omezení týkající se předání osobních údajů tak, aby se zabránilo předání těchto údajů do zemí, kde je režim ochrany údajů méně přísný, bez dodatečných garancí.

Směrnice byla do českého právního řádu implementována zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“). Ustanovení § 27 tohoto zákona upravuje zvláštní režim pro předání osobních údajů z České republiky do jiných států. Cílem tohoto ustanovení je zajištění ochrany osobních údajů subjektů údajů, které mají být předány a následně zpracovávány ve třetích zemích. Pojmem třetí země jsou označovány všechny země mimo Evropský hospodářský prostor (země EU, Island, Lichtenštejnsko a Norsko). Švýcarsko je považováno za třetí zemi, ovšem s přiměřenou úrovní ochrany osobních údajů. Povinnost požádat Úřad pro ochranu osobních údajů (dále jen „Úřad“) o povolení podle § 27 zákona o ochraně osobních údajů je tedy jednou ze základních povinností správce, kterou musí plnit dříve, než se rozhodne osobní údaje do třetích zemí předat.

Obecně je nutné k pojmu předání dodat, že se jedná nejen o činnost, kdy jsou osobní údaje přeneseny z jedné země do druhé např. prostřednictvím e-mailu, ale také jakýkoliv akt, prostřednictvím kterého jsou osobní údaje dostupné třetí straně, usídlené ve třetí zemi, pro další zpracování. Časté jsou např. případy, kdy jsou v rámci nadnárodní společnosti umístěny na společný server osobní údaje zaměstnanců, přičemž každá z národních poboček má k takové databázi přístup a může si osobní údaje prohlížet, případně je dále nějakým způsobem zpracovávat (kopírovat, ukládat apod.). Na druhou stranu to neznamená, že osobní údaje umístěné na webové stránky je nutné vždy považovat za předání osobních údajů do zahraničí. V této věci judikoval již Evropský soud v Lucemburku¹.

Povolovací proces

Povolovací proces má povahu správního řízení podle zákona č. 500/2004 Sb., (správní řád), ve znění pozdějších předpisů. Povinnost požádat Úřad o povolení k předání osobních údajů do třetích zemí se týká pouze případů předání, které se uskuteční v režimu § 27 odst. 3 zákona o ochraně osobních údajů. Týká se tedy většiny případů, kdy osobní údaje subjektu údajů nejsou v přijímající zemi adekvátním způsobem chráněny. Při posuzování žádostí o povolení Úřad přezkoumává všechny okolnosti související s předáním osobních údajů, zejména zdroj, konečné určení a kategorii předávaných osobních údajů, účel a dobu zpracování, s přihlédnutím k dostupným informacím o právních nebo jiných předpisech, upravujících zpracování osobních údajů ve třetí zemi.

Postup při předání údajů do třetích zemí

Předání je realizováno mezi vývozcem (exportérem dat) na jedné a dovozcem (importérem dat) na druhé straně. Vývozce je zpravidla v postavení správce osobních údajů, příjemce však může být v postavení jak správce, tak zpracovatele. Jednoznačně definovat vztah mezi subjekty předání je důležité ještě předtím, než dojde k samotnému aktu předání.

Správce (vývozce údajů) by si měl dále uvědomit, zda země, do které hodlá osobní údaje předat, zajišťuje odpovídající úroveň ochrany. Pokud zjistí, že úroveň ochrany ve třetí zemi není odpovídající, měl by se pokusit sám poskytnout dostatečná ochranná opatření, například prostřednictvím použití smluvních doložek či závazných podnikových pravidel (viz níže). Teprve v případě, kdy to není praktické a/nebo proveditelné, nebo v případech, ze kterých nehrozí porušení základních práv a svobod, je možné využít výjimek ze zásady odpovídající úrovně ochrany, uvedených v § 27 odst. 3 zákona o ochraně osobních údajů. V případě předání údajů do Spojených států amerických může správce vyzvat příjemce údajů, aby se přihlásil k „zásadám bezpečného přístavu“ (viz níže).

V souvislosti s předáním osobních údajů je rovněž důležité upozornit na skutečnost, že ustanovení zákona o ochraně osobních údajů, která se týkají předání osobních údajů do třetích zemí, nelze používat odděleně od jiných ustanovení tohoto zákona. To znamená, že bez ohledu na ustanovení uplatňovaná pro účely předání údajů do třetí země, musejí být dodržována ostatní příslušná ustanovení zákona, zejména požadavek na legální a legitimní zpracování.

Předání údajů v rámci EU

Ustanovení § 27 odst. 1 zákona o ochraně osobních údajů výslovně zakazuje omezovat volný pohyb osobních údajů, pokud mají být předány do členského státu Evropské unie. Je tomu tak proto, že všechny členské státy EU musely implementovat do svého právního řádu směrnici, a tudíž základní principy ochrany osobních údajů jsou ve všech státech EU uplatňovány podobným způsobem. Pokud je tedy zpracování v souladu se všemi ustanoveními zákona o ochraně osobních údajů, je možné předávat osobní údaje bez povolení Úřadu.

Předání údajů do třetích zemí zajišťujících odpovídající úroveň ochrany

Předání osobních údajů může dále probíhat v režimu § 27 odst. 2. zákona o ochraně osobních údajů. Dle ustanovení § 27 odst. 2 tohoto zákona mohou být do třetích zemí předány osobní údaje, pokud zákaz omezování volného pohybu osobních údajů vyplývá

z mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a kterou je Česká republika vázána. Jde zejména o ty státy, které ratifikovaly Úmluvu 108². Úmluva 108 pak přímo v čl. 12(2) zavazuje nezakazovat a nepodrobovat zvláštnímu povolení tok dat na území druhé smluvní strany.

Podle § 27 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů mohou být také do třetích zemí předány osobní údaje na základě rozhodnutí orgánu Evropské unie. V současnosti jde především o rozhodnutí Evropské komise (dále jen „Komise“), která může na základě směrnice, a to postupem podle čl. 31 odst. 2 konstatovat, že třetí země zajišťuje odpovídající úroveň ochrany na základě svých národních předpisů, nebo svých mezinárodních závazků³.

V případech předání v režimu § 27 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů se bude jednat o předání osobních údajů, které budou i nadále ve třetí zemi požívat příslušné ochrany buď tím, že odpovídající ochranu stanoví právní rámec dotčené země, nebo tato ochrana bude zajištěna samotným správcem (vývozcem dat) prostřednictvím uzavření smlouvy, jejíž nedílnou součástí budou standardní smluvní doložky. Na případy předání v režimu § 27 odst. 2 zákona o ochraně osobních údajů se nevztahuje povinnost požádat Úřad o povolení. To platí i pro případy předání uskutečněné na základě použití standardních smluvních doložek a případů „Safe Harbor“.

„Safe Harbor“ („bezpečný přístav“)

Dne 26. července 2000 přijala Komise Rozhodnutí č. 2000/520/ES, o odpovídající ochraně poskytované podle „zásad bezpečného přístavu“ prováděných podle pokynů obsažených v často kladených otázkách vydaných Ministerstvem obchodu Spojených států dne 21. července 2000. Tímto rozhodnutím se podstatně zlepšuje ochrana osobních údajů předaných ze zemí EU do USA. Spojené státy přistupují k otázkám ochrany soukromí odlišně než Evropská unie. Spojené státy uplatňují odvětvový přístup, který je založen na kombinaci právních předpisů, nařízení a samoregulace. Proto z pohledu Evropské unie nelze považovat Spojené státy za zemi, která poskytuje adekvátní ochranu osobních údajů. Pod pojmem „Safe Harbor“ („bezpečný přístav“) rozumíme komplex technických a administrativních opatření, která mají zaručit adekvátní ochranu osobních údajů, předávaných ze zemí EU do USA resp. jednotlivým organizacím, které se přihlásily k plnění zásad „bezpečného přístavu“. Pro předání organizacím se sídlem ve Spojených státech, které figurují na seznamu „Safe Harbor“, se nevyžaduje povolení Úřadu. Úřad však správcům (vývozcům údajů) doporučuje před samotným předáním ověřit, zda certifikace příslušné organizace je stále platná, zda a jakým způsobem jsou fyzické osoby informovány o vnitřních postupech pro vyřizování stížností, případně zda jsou „privacy policy“ příslušné společnosti veřejně přístupné, např. prostřednictvím webových stránek. V případě zjištěných nedostatků při uplatňování principů „bezpečného přístavu“ je namístě o tom informovat Úřad.

Standardní smluvní doložky

Za dostatečná ochranná opatření lze považovat rovněž standardní smluvní doložky upravené příslušným rozhodnutím Komise⁴. Smyslem rozhodnutí je, aby v případě, že standardní smluvní doložky budou zahrnuty do smlouvy, mohly být osobní údaje předávány správcem usídleným v některé ze zemí EU správcům či zpracovatelům v zemi, která nezajišťuje přiměřenou úroveň ochrany osobních údajů. Je však nutné, aby byly v rámci smluvního ujednání skutečně použity vzorové doložky, které jsou přílohou rozhodnutí Komise. Tyto doložky musejí být včleněny do smlouvy o předání údajů jako její nedílná

součást podle toho, zda se jedná o vztah správce – správce nebo správce – zpracovatel. Doložky není možné věcně nikterak měnit nebo je vzájemně kombinovat. To ovšem neznamená, že smlouva o předání údajů nemůže obsahovat i další doložky. Ty však nesmějí být v rozporu se vzorovými doložkami. Je například možné, že nové doložky budou zpříšňovat postavení dovozce údajů, nebo mu budou stanovovat určitá práva a povinnosti apod.

Předání údajů do třetích zemí nezajišťujících odpovídající úroveň ochrany

Předání osobních údajů do třetích zemí v režimu § 27 odst. 3 zákona o ochraně osobních údajů lze uskutečnit za předpokladu, že správce (vývozce údajů) Úřadu prokáže, že plní některou z podmínek stanovených v § 27 odst. 3 tohoto zákona, uvedených pod písm. a) až g). V tomto případě se v zásadě jedná o odchylky od zásady přiměřené úrovně ochrany v přijímající zemi, vyjádřené ve směrnici a tedy i v zákoně o ochraně osobních údajů. Tyto výjimky umožňují předání údajů do třetích zemí, které nezajišťují odpovídající úroveň ochrany. Pro jednotlivce to znamená, že jeho osobní údaje v přijímací zemi nebudou požívat ochrany, které jsou mu v ČR zaručeny zákonem o ochraně osobních údajů.

Typickým příkladem je využívání výjimky v souladu s § 27 odst. 3 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů, podle které je možné předání uskutečnit na základě splnění podmínky souhlasu subjektu údajů. Institut souhlasu je pouze jednou z alternativ předání osobních údajů do třetích zemí, nicméně v současné době nejčastěji využívanou. V tomto případě je nutné, aby správce Úřadu předložil vzorové znění souhlasu, ze kterého musí být jasně zřetelné, do jakých zemí správce hodlá osobní údaje subjektu údajů předávat a kdo je jejich příjemcem. Subjekt údajů by měl být rovněž srozuměn s tím, že země, do kterých budou jeho osobní údaje předány, neposkytují přiměřenou úroveň ochrany osobních údajů. Dále musí být ze souhlasu patrné, v jakém rozsahu budou osobní údaje předávány, pro jaký konkrétní účel a na jakou dobu. K souhlasu je třeba dále poznamenat, že se jím v souladu s § 4 písm. n) zákona o ochraně osobních údajů rozumí svobodný a vědomý projev vůle subjektu údajů, jehož obsahem je svolení subjektu údajů se zpracováním (předáváním) jeho osobních údajů. Náležitosti tohoto souhlasu pak stanoví kromě § 4 písm. n), rovněž § 5 odst. 4 a § 9 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů, spolu s § 34 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Dalším typickým příkladem je aplikace výjimky dle § 27 odst. 3 písm. e) zákona o ochraně osobních údajů, podle které je předání možné uskutečnit, pokud je to nezbytné pro jednání o uzavření nebo o změně smlouvy, uskutečněné z podnětu subjektu údajů, nebo pro plnění smlouvy, jejíž smluvní stranou je subjekt údajů. Tato výjimka je přijatelným právním východiskem zejména pro cestovní kanceláře při předávání osobních údajů týkajících se jejich klientů hotelům nebo jiným obchodním partnerům, kteří se podílejí na organizaci pobytu těchto klientů.

Závazná podniková pravidla (Binding Corporate Rules)

Podle výjimky uvedené v § 27 odst. 3 písm. b) zákona o ochraně osobních údajů může Úřad povolit předání do třetí země, pokud správce poskytne dostatečná ochranná opatření pro ochranu soukromí a základních práv a svobod osob. Ochranná opatření mohou vyplývat zejména ze závazných podnikových pravidel (Binding Corporate Rules, dále jen „BCR“). BCR představují určitý kodex ochrany osobních údajů, uplatňovaný v rámci nadnárodní společnosti. I když doposud nebyly BCR upraveny obecně závazným právním předpisem,

jak se stalo např. v případě standardních smluvních doložek, existuje v tomto směru řada doporučení Pracovní skupiny podle článku 29 směrnice, která jsou publikována v pracovních dokumentech WP 74, WP 107, WP 108(1), WP 133, WP 153, WP 154 a WP 155. Ta přinášejí podrobné informace o základních principech i procesu tvorby. Aby mohla být BCR skutečně považována za bezpečný nástroj předání, musejí mít závaznou povahu a musí existovat právní vymahatelnost. Předmětem povolovacího řízení ze strany Úřadu by bylo kromě jiného i zkoumání těchto dvou aspektů.

Závěr

Zákon o ochraně osobních údajů stanovuje v § 27 podmínky, za kterých je možné předat osobní údaje do jiných států. Cílem ustanovení § 27 odst. 1 je zajistit volný pohyb osobních údajů předaných do členských zemí EU. Cílem souboru ustanovení obsažených v § 27 odst. 2 a § 27 odst. 3 písm. b) je zajistit, aby předané osobní údaje požívaly nadále i po předání do země určené příslušné ochrany. K předání může docházet buď proto, že odpovídající ochranu stanoví právní rámec dotyčné třetí země, nebo proto, že tuto ochranu zajišťují standardní smluvní doložky nebo jiné druhy odpovídajících ochranných opatření, jako je uzavření smlouvy, přijetí závazných podnikových pravidel, vlastní prohlášení o dodržování „zásad bezpečného přístavu“ atd.

Další soubor ustanovení obsažených v § 27 odst. 3 předání osobních údajů do třetích zemí podstatně usnadňuje. Podle těchto ustanovení správce, který údaje předává, nemusí zajistit, aby příjemce poskytl odpovídající úroveň ochrany. Osobní údaje v přijímací zemi nebudou nadále chráněny zákonem o ochraně osobních údajů ani jiným odpovídajícím ochranným opatřením. Tyto výjimky ze zásady odpovídající úrovně ochrany v přijímací zemi by se však měly týkat pouze těch případů, kdy jsou rizika pro subjekt údajů poměrně malá nebo kdy nad právem subjektu údajů na soukromí převládají jiné zájmy (veřejné zájmy nebo zájmy samotného subjektu údajů). Jako výjimky z obecné zásady se však musejí vykládat restriktivně.

Ustanovení § 27 odst. 4 upravuje povinnost správce (vývozce údajů) požádat Úřad o povolení předání osobních údajů do jiných států. Povinností Úřadu je v rámci povolovacího procesu přezkoumat všechny okolnosti související s předáním osobních údajů.

Poznámky:

- ¹ Rozhodnutí zn. C-101/01 ze dne 6. listopadu 2003 tzv. případ Lindqvist.
- ² Vedle členských států Evropské unie ratifikovaly Úmluvu 108 tyto státy: Albánie, Andora, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Gruzie, Chorvatsko, Island, Lichtenštejnsko, Makedonie, Moldavsko, Monako, Norsko, Srbsko, Švýcarsko. Úplný a aktuální seznam států, které podepsaly a ratifikovaly Úmluvu 108 a její dodatkový protokol je k dispozici na <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=8&CL=ENG>.
- ³ Komise přijímá tento akt s ohledem na odborné stanovisko pracovní skupiny podle čl. 29 a stanovisko poradního výboru zřízeného podle čl. 31 směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES. Doposud Komise rozhodla, že přiměřenou ochranu osobních údajů zabezpečují: Andorra, Argentina, Faerské ostrovy, Guernsey, Jersey, Kanada, ostrov Man a Švýcarsko.
- ⁴ Rozhodnutí Komise 2001/497/ES ze dne 15. června 2001 o standardních smluvních doložkách pro předávání osobních údajů do třetích zemí podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES. Aplikují se na přenos osobních údajů mezi správcem a správcem.

Rozhodnutí Komise 2010/87/ES ze dne 5. února 2010 o standardních smluvních doložkách pro předávání osobních údajů zpracovatelům usazeným ve třetích zemích podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES. Aplikují se na přenos osobních údajů mezi správcem a zpracovatelem.

Rozhodnutí Komise 2004/915/ES ze dne 27. prosince 2004, kterým se mění a doplňuje rozhodnutí 2001/497/ES, pokud jde o zavádění alternativního souboru standardních smluvních doložek pro předávání osobních údajů do třetích zemí. Jedná se o alternativní soubor standardních smluvních doložek, který je určený zejména pro podnikatele.